

НАУКОВА РОБОТА

Подається на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт

Номінація «Відновлення України на цінностях прав людини»

Виконав:

здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти

Державний заклад «Луганський
національний університет імені
Тараса Шевченка»

м. Полтава, Україна

Міщенко Олег Олександрович

Полтава 2024

Ваше бачення щодо того, як інтегрувати права людини при плануванні відновлення на рівні громад?

Інтеграція прав людини в процес планування відновлення на рівні громад є важливим елементом сталого та справедливого розвитку. Реалізувати цей процес можливо за допомогою певних складових:

1. Забезпечення активної участі громади: залучення всіх груп населення, включаючи вразливі та маргіналізовані спільноти, до процесу прийняття рішень. Організація громадських обговорень, консультацій, фокус-груп та інших форм комунікації допоможе врахувати думку кожного та уникнути дискримінації.

2. Орієнтування на потреби людей, тобто планування відновлення має виходити з реальних потреб та пріоритетів мешканців громади, зокрема забезпечення основних прав, таких як право на житло, доступ до медичної допомоги, освіти та соціальних послуг.

3. Рівний доступ до ресурсів. Важливо забезпечити рівний доступ до ресурсів і можливостей для всіх членів громади, включаючи рівний доступ до фінансової допомоги, відновлення інфраструктури, працевлаштування, отриманні якісної освіти тощо. До того ж, надання безоплатної правової допомоги та консультацій населенню для захисту їх прав під час реалізації проєктів відновлення.

4. Забезпечення системного моніторингу та звітності. Необхідно створити механізми моніторингу виконання планів відновлення з точки зору дотримання прав людини. Це може включати регулярні звіти, незалежні оцінки та аудити, а також залучення правозахисних організацій.

5. Освіта та підвищення обізнаності. Проведення освітніх кампаній та тренінгів для місцевих керівників та громадськості щодо значення прав людини в процесі відновлення. Це допоможе формувати культуру поваги до прав людини на місцевому рівні.

6. Протидія дискримінації та нерівності. Забезпечення недискримінаційного доступу до всіх послуг і програм відновлення, а також підтримка рівних можливостей для жінок, дітей, осіб з інвалідністю, національних меншин та інших вразливих груп. Підкреслимо, що планування відновлення має бути спрямоване не тільки на вирішення поточних проблем, але й на створення умов для сталого розвитку громади в майбутньому, забезпечуючи соціальну, економічну та екологічну сталість. Інтеграція прав людини в процес планування відновлення допоможе

створити більш інклюзивні, стійкі та справедливі громади, де кожен зможе брати участь у розвитку та отримувати рівні можливості для реалізації своїх прав.

Які цінності прав людини сприяють об'єднанню та згуртованості громад?

Цінності прав людини, які сприяють об'єднанню та згуртованості громад, представлено в таблиці 1:

Таблиця 1

Основні цінності прав людини

Цінність	Зміст	Вплив на громаду
Рівність	Всі люди мають рівні права та можливості незалежно від їхніх відмінностей	Зменшує дискримінацію, сприяє справедливості та рівним можливостям для всіх
Гідність	Кожна людина заслуговує на повагу та визнання своєї цінності	Підвищує самоповагу та взаємоповагу серед членів громади
Свобода	Право на свободу думки, слова, релігії та пересування	Сприяє відкритому діалогу та взаєморозумінню, зменшує конфлікти
Солідарність	Підтримка та взаємодопомога між членами громади	Зміцнює соціальні зв'язки, сприяє колективній відповідальності та підтримці
Справедливість	Забезпечення правосуддя та рівного ставлення до всіх	Підвищує довіру до інституцій та зменшує соціальну напругу
Відповідальність	Визнання та виконання своїх обов'язків перед іншими.	Сприяє активній участі в житті громади та підвищує рівень громадянської свідомості.
Толерантність	Прийняття та повага до різноманітності	Зменшує конфлікти на основі культурних, релігійних та інших відмінностей
Повага до прав інших	Визнання та захист прав інших людей	Сприяє гармонії та взаємоповазі в громаді
Соціальна відповідальність	Усвідомлення кожною людиною, групою чи організацією своїх обов'язків перед суспільством і готовність діяти в інтересах загального блага, дотримуючись при цьому прав людини та етичних норм.	Сприяє зміцненню соціальної згуртованості, активної участі у громадському житті, покращенню умов життя, захисту прав та інтересів тощо

Таблицю складено на базі аналізу джерел [1 - 4]

Окреслені цінності є основою для створення згуртованих та об'єднаних громад, де кожен відчуває себе частиною спільноти та має можливість реалізувати свій потенціал. Проте, спираючись на власний десятирічний досвід роботи в органах місцевого самоврядування слід акцентувати увагу саме на соціальній відповідальності кожного.

Значення соціальної відповідальності як цінності прав людини впливає на такі аспекти:

- зміцнення соціальної згуртованості (об'єднує громадян навколо спільних цілей і цінностей, допомагаючи долати розбіжності та сприяючи єдності в суспільстві);
- забезпечення сталого розвитку (дотримання принципів соціальної відповідальності допомагає збалансувати економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку, що є основою для сталого майбутнього);
- попередження соціальних конфліктів (усвідомлення відповідальності за свої дії знижує ризик конфліктів у суспільстві, сприяючи конструктивному вирішенню проблем);
- формування громадянської культури (соціально відповідальна поведінка сприяє формуванню активного громадянського суспільства, де кожен відчуває свою причетність до загального блага). Отже, це поняття тісно пов'язане з такими цінностями, як солідарність, справедливість і повага до прав інших. Але в умовах війни соціальна відповідальність кожного громадянина, зокрема зміцнення соціальної ролі установ, закладів освіти, територіальних громад є одним із пріоритетних напрямів, що забезпечує підтримку сталого розвитку громади та полегшити процес відбудови країни зокрема [1]. На наше переконання, соціальна відповідальність, інтегрована в контекст прав людини, є фундаментом для створення гармонійного, справедливого та стійкого суспільства, де кожен готовий зробити свій внесок у спільний розвиток і захист прав інших.

Як цінності прав людини наближають Україну до членства в ЄС?

ЄС базується на фундаментальних принципах, таких як повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права і захист прав людини. Дотримання цих цінностей є обов'язковою умовою для будь-якої країни, яка прагне стати частиною ЄС. Очевидним є те, що саме місцеве самоврядування відіграватиме важливу роль у процесі вступу України до ЄС, адже саме на місцевому рівні впроваджуються близько 80 % політик ЄС. Органи місцевого самоврядування (далі – ОМС) відіграють критично важливу роль у захисті прав людини в умовах війни, особливо на місцях, де відбуваються бойові дії або виникають гуманітарні кризи. Важливість їхньої ролі можна проілюструвати через такі основні аспекти:

1. Надання гуманітарної допомоги та підтримка постраждалих, а саме: ОМС безпосередньо контактують із населенням і першими реагують на потреби громад під час військових дій.

2. Захист прав внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а саме: ОМС є ключовими у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб, які через війну змушені були залишити свої домівки.

3. Підтримка правопорядку та безпеки, а саме: в умовах війни ОМС працюють у тісній співпраці з поліцією, військовими та рятувальниками для забезпечення правопорядку і громадської безпеки.

4. Відновлення інфраструктури та послуг, а саме: після військових дій ОМС відіграють ключову роль у відновленні інфраструктури: доріг, шкіл, лікарень, водопостачання, електроенергії.

5. Залучення громади до управління, а саме: місцеві органи влади створюють платформи для активної участі громади в ухваленні рішень. Це сприяє зміцненню демократії на місцевому рівні і забезпечує громадянам можливість впливати на рішення, що стосуються їхнього життя.

6. Співпраця з міжнародними організаціями, а саме: ОМС часто виступають посередниками між міжнародними гуманітарними організаціями та населенням громад. Вони допомагають координувати постачання допомоги, розподіляють ресурси і звітують перед міжнародними партнерами про потреби населення.

У процесі захисту прав людини в умовах війни ОМС також стикаються з низкою проблем, які можуть ускладнити ефективну реалізацію цих завдань. З метою їх визначення нами було проведено опитування серед посадових осіб виконавчого комітету Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області.

Результати опитування представлено на рис. 1

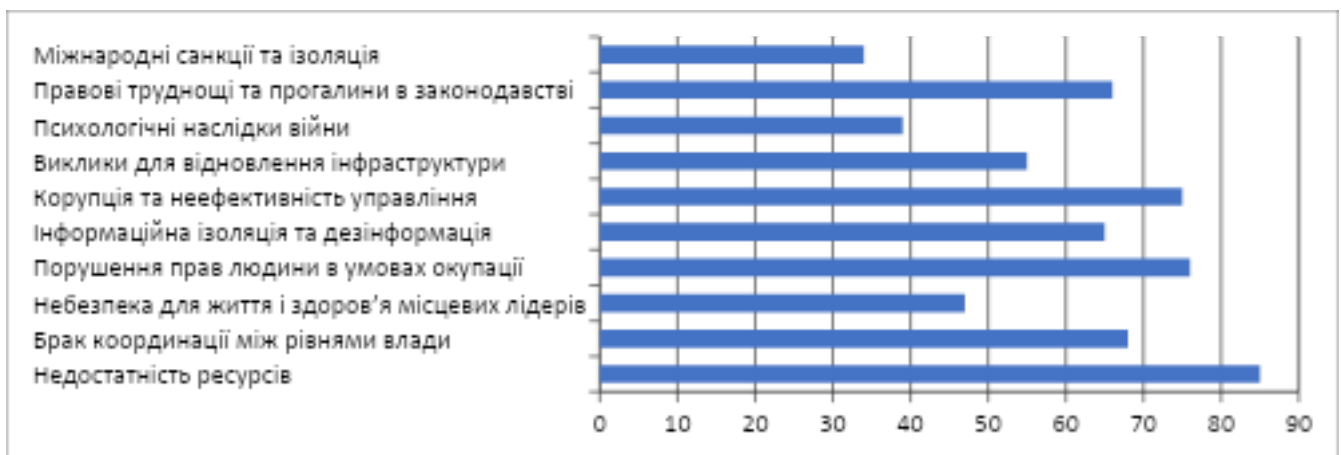

Рис. 1. Результати опитування щодо проблем з якими стикаються органи місцевого самоврядування у процесі захисту прав людини в умовах війни

Провівши дослідження можна дійти висновків, що серед численних позитивних аспектів процесу захисту прав людини в умовах війни існує і низка проблем які потребують вирішення. Так респондентами, на їхню думку, визначено ряд основних проблем з якими вони стикалися в процесі службової діяльності починаючи з 2014 року і до сьогодні. Вони включають:

1. **Недостатність ресурсів** - ОМС часто стикаються з обмеженими фінансовими, матеріальними і людськими ресурсами для вирішення проблем, пов'язаних із війною.

2. **Брак координації між рівнями влади** - співпраця між центральними органами влади, місцевими адміністраціями, військовими адміністраціями та ОМС іноді може бути неефективною через бюрократичні перепони або відсутність чіткої системи координації.

3. **Небезпека для життя і здоров'я місцевих лідерів** - місцеві чиновники та працівники місцевого самоврядування опиняються під загрозою через воєнні дії.

4. **Порушення прав людини в умовах окупації** - на тимчасово окупованих територіях місцеві органи влади можуть втратити контроль над ситуацією, що призводить до серйозних порушень прав людини, таких як репресії, насильство проти мирного населення, переслідування за політичними або етнічними ознаками.

5. **Інформаційна ізоляція та дезінформація** - у районах активних бойових дій або на окупованих територіях можливий інформаційний вакуум, що перешкоджає доступу до правдивої інформації як місцевої влади, так і населення.

6. **Корупція та неефективність управління** - можуть виникати проблеми з корупцією, яка ускладнює розподіл ресурсів і допомоги.

7. **Виклики для відновлення інфраструктури** - в умовах руйнування ключових інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, школи, лікарні, забезпечення базових потреб населення стає важким.

8. **Психологічні наслідки війни** - місцеві громади стикаються з серйозними соціально-психологічними проблемами, спричиненими війною: травматизацією населення, стресом, депресіями.

9. Правові труднощі та прогалини в законодавстві - деякі аспекти захисту прав людини в умовах війни можуть не бути врегульовані на належному рівні законодавством України.

10. Міжнародні санкції та ізоляція - у випадку, якщо на тимчасово окупованих територіях встановлюється нелегітимна влада, міжнародне співтовариство може запровадити санкції, що обмежують доступ до ресурсів і гуманітарної допомоги.

Результати опитування та аналіз відкритих джерел дали можливість дійти висновку, що в Україні дійсно існують проблеми з якими стикаються ОМС в процесі захисту прав людини в умовах війни. Впровадження і реалізація зазначеного вище, зокрема відновлення України на цінностях прав людини потребує комплексного підходу, що включає низку конкретних заходів на декількох рівнях: законодавчому рівні; громадському рівні; міжнародному рівні. А саме:

Для подолання проблем із нестачею фінансових та матеріальних ресурсів необхідно: оптимізувати управління ресурсами на місцевому рівні, створюючи прозорі механізми розподілу фінансування; запровадити співпрацю з міжнародними організаціями для отримання додаткових грантів і гуманітарної допомоги; мобілізація місцевих ресурсів - співпраця з бізнесом та громадянським суспільством для залучення додаткових ресурсів, включаючи благодійні фонди та волонтерів.

Для покращення координації між різними рівнями влади необхідно: створити інтегровану систему управління кризами та ризиками, яка дозволить швидко приймати рішення на основі чіткої координації між центральними, місцевими, військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування; впровадити електронні платформи для координації дій між місцевою владою, військовими, поліцією, громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Для забезпечення захисту прав місцевих лідерів і службовців необхідно: забезпечити безпеку та підтримку для місцевих лідерів і службовців через: спеціальні програми захисту, наприклад, створення спеціалізованих систем охорони для ОМС на прифронтових або окупованих територіях; психологічну підтримку працівників місцевих адміністрацій та ОМС, що працюють у зонах бойових дій.

Для захист прав людини в окупованих та прифронтових територіях необхідно: створити нові та удосконалити вже існуючі механізми

документування порушень прав людини на окупованих територіях через залучення міжнародних організацій, таких як ООН або ОБСЄ, які можуть допомогти моніторити та фіксувати порушення прав людини; **розробити механізми дистанційного забезпечення прав людини** для громадян на окупованих територіях, використовуючи технології, такі як мобільні додатки для звернень до міжнародних інстанцій або онлайн-платформи для отримання правової та соціальної допомоги.

Для підвищення інформаційної прозорості та боротьба з дезінформацією необхідно: **проводити інформаційні кампанії** з підвищення обізнаності громадян щодо їхніх прав під час війни, доступних ресурсів допомоги та способів отримання підтримки; **забезпечити безперервне функціонування інформаційних каналів** (радіо, інтернет, мобільні мережі) навіть у регіонах із погіршеною комунікацією; **організувати боротьбу з дезінформацією** через співпрацю з міжнародними та громадськими організаціями, а також запуск програм медіаграмотності на місцевому рівні.

Для посилення боротьби з корупцією на місцях необхідно: **апровадити прозорі електронні системи закупівель та управління фінансами** на місцевому рівні, які мінімізують можливості для корупції; **активно залучати громадські організації до моніторингу** діяльності місцевих органів влади та впроваджувати механізми громадського контролю за розподілом гуманітарної допомоги та іншими ресурсами.

Для відновлення інфраструктури та соціальних послуг необхідно: **планування відновлення інфраструктури**, воно має бути зосереджене на пріоритетних об'єктах, які забезпечують базові потреби населення - лікарні, школи, житло, водопостачання та електроенергія; **залучення міжнародних партнерів та інвесторів** для відбудови постраждалих регіонів і модернізації їхньої інфраструктури відповідно до європейських стандартів; **впровадження системи соціальної допомоги та реабілітації** для внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни.

Для забезпечення правової підтримки та доступу до правосуддя необхідно забезпечити: **надання безкоштовної правової допомоги** для громадян, які постраждали від війни; **створення спеціалізованих судових механізмів** для розгляду воєнних злочинів і порушень прав людини; **залучення міжнародних**

юридичних експертів для підтримки українських судових органів у розгляді справ про порушення прав людини під час війни.

Для соціально-психологічної підтримки населення необхідно: організувати програми психологічної реабілітації для населення, що постраждало від війни, включаючи дітей, жінок та ветеранів; **впровадити мобільні групи психологічної допомоги** в зонах активних бойових дій та тимчасово окупованих територіях; **створити на місцевому рівні соціальні центри підтримки**, де постраждалі можуть отримати допомогу, консультації та підтримку в адаптації. Для ефективного захисту прав людини в умовах війни ОМС потрібно подолати низку серйозних викликів. Вирішення цих проблем є ключовим для забезпечення стабільності в країні і прискорення євроінтеграційних процесів. Утім до цього слід додати ще низку важливих аспектів цього процесу [1; 3-4]:

1. Відповідність європейським стандартам (ЄС базується на принципах поваги до прав людини, демократії та верховенства права. Україна, прагнучи до євроінтеграції, повинна адаптувати свої закони та практики до європейських стандартів у сфері прав людини, що сприяє покращенню соціальних, політичних та економічних умов в країні).

2. Зміцнення демократії (дотримання прав людини є основою демократичного суспільства. Україна повинна забезпечити вільні і справедливі вибори, свободу слова, свободу зібрань та інші демократичні права. Це зміцнить інститути влади і підвищить довіру громадян до держави).

3. Покращення правової системи (впровадження європейських стандартів прав людини спонукає до реформ у правовій системі України. Це включає боротьбу з корупцією, забезпечення незалежності судової системи та захист прав людини. Зміцнення правової системи є важливим критерієм для вступу до ЄС)

4. Залучення міжнародної підтримки (відповідність цінностям прав людини сприяє залученню міжнародної підтримки, включаючи фінансування, інвестиції та експертну допомогу. Європейські партнери підтримують реформи в Україні, що сприяє інтеграції в європейське співтовариство).

5. Підвищення соціальної згуртованості (цінності прав людини, такі як рівність, справедливість і толерантність, сприяють соціальній згуртованості. Це важливо для стабільності в країні та покращення життя громадян, що підвищує підтримку євроінтеграційних процесів).

6. Захист прав вразливих груп (інтеграція прав людини в політику держави забезпечує захист прав вразливих груп населення (жінок, дітей, осіб з інвалідністю, національних меншин тощо). Це важливий аспект, оскільки ЄС прагне забезпечити рівність і недискримінацію)).

7. Сприяння миру і стабільності (дотримання прав людини є запорукою соціального миру і стабільності. В Україні, де конфлікти можуть загрожувати безпеці, повага до прав людини допомагає уникнути соціальних напружень і забезпечити довготривалий мир).

8. Підвищення іміджу України на міжнародній арені (активна політика у сфері прав людини підвищує імідж України на міжнародній арені. Це може сприяти розвитку дипломатичних відносин і залученню нових партнерів).

9. Забезпечення розвитку громадянського суспільства (цінності прав людини сприяють розвитку громадянського суспільства, яке є важливим елементом демократії. Активні громадяни можуть впливати на політику та прийняття рішень, що підвищує якість управління та забезпечує підзвітність влади).

Ці заходи можуть допомогти Україні не лише відновити країну після кризових ситуацій, а й сприяти зміцненню прав людини, соціальної справедливості та демократичних цінностей. Інтеграція цінностей прав людини в українське суспільство та політику є важливим кроком на шляху до членства в ЄС, оскільки це підвищує відповідність країни європейським стандартам і зміцнює її позиції на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Васиньова Н.С. Світовий досвід реалізації соціальної відповідальності університетів *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2023. 15. С. 94-102. URL:

https://www.researchgate.net/publication/372207049_World_Experience_in_the_Implementation_of_Social_Responsibility_of_Universities <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-15-94-102>

2. Огляд програми ООН із відновлення України URL: https://ukraine.un.org/uk/2_pg6A.WF3obl2IDtggvMFRqVdYkD5s (дата звернення: 20.09.2024)

3. Проект Плану відновлення України URL:
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/human-rights2.pdf> (дата
звернення: 20.09.2024)

4. Програма розвитку ООН (ПРООН) URL:
[https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnytstvo-z-mizhnarodnymi-or
ganizatsiyamy/programa-rozvytku-oon-proon/](https://mepr.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-diyalnist/spivrobotnytstvo-z-mizhnarodnymi-organizatsiyamy/programa-rozvytku-oon-proon/) (дата звернення: 20.09.2024)